

УДК 339.54.012.435
JEL Classification: F13

Богдан Тустанівський

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна
e-mail: tustanivskyyb@ukr.net

к.е.н., асистент кафедри філософії та економічної теорії

ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ НЕТАРИФНИХ ОБМЕЖЕНЬ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ МІЖ США ТА ЄС

Анотація. Метою статті є теоретичне осмислення сутності нетарифних умов торгівлі, визначення їх місця та значення у зовнішньоторговельних відносинах між США та ЄС, оцінка потенційних ефектів від їх скорочення чи повної відміни. В статті розглядається сутність і значення нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі, встановлюється їх місце та розкриваються особливості їх застосування в зовнішньоторговельних відносинах між США та ЄС. Відповідно до цього виявлено, що умови торгівлі між названими торговельними партнерами в цілому є ліберальними, а основні обмеження мають нетарифний характер. Здійснено оцінку раціональності існуючих нетарифних торговельних бар'єрів, а також оцінено потенційні ефекти від їх врегулювання, що проявляються у рості ВВП, обсягів імпорту та експорту, підвищення рівня доходів населення та заробітної плати. Наголошено на актуальності врегулювання нетарифних обмежень з точки зору перспективи створення трансатлантичної зони вільної торгівлі.

Ключові слова: зовнішня торгівля, регулювання зовнішньої торгівлі, тарифи, нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі, США, ЄС, трансатлантична зона вільної торгівлі.

Богдан Тустанівський

ОСОБЕННОСТИ УРЕГУЛИРОВАНИЯ НЕТАРИФНЫХ ОГРАНИЧЕНИЙ ВО ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛЕ МЕЖДУ США И ЕС

Аннотация. Целью статьи является теоретическое осмысление сущности нетарифных условий торговли, определение их места и значения во внешнеторговых отношениях между США и ЕС, оценка потенциальных эффектов от их сокращения или полной отмены. В статье рассматривается сущность и значение нетарифных методов регулирования внешней торговли, устанавливается их место и раскрываются особенности их применения во внешнеторговых отношениях между США и ЕС. Согласно этому обнаружено, что условия торговли между названными торговыми партнерами в целом является либеральными, а основные ограничения должны иметь нетарифный характер. Осуществлена оценка рациональности существующих нетарифных торговых барьеров, а также оценены потенциальные эффекты их урегулирования, которые проявляются в росте ВВП, объемов импорта и экспорта, повышение уровня доходов населения и заработной

платы. Отмечена актуальность урегулирования нетарифных ограничений с точки зрения перспективы создания трансатлантической зоны свободной торговли.

Ключевые слова: внешняя торговля, регулирование внешней торговли, тарифы, нетарифные методы регулирования внешней торговли, США, ЕС, трансатлантическая зона свободной торговли.

Bohdan Tustanivskyi

Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University,
Maksym Kryvonos str., 2, Ternopil, 46027, Ukraine

e-mail: tustanivskyib@ukr.net

Ph.D., Assistant Professor, Department of Philosophy and Economic Theory

PECULIARITIES OF NON-TARIFF RESTRICTIONS ADJUSTMENT IN FOREIGN TRADE BETWEEN THE U.S. AND EU

Abstract. *The aim of the paper is the theoretical evaluation of the non-tariff trading conditions essence, determination of their place and importance in the trade between the U.S. and the EU, the assessment of possible effects due to its reduction or complete freezing. The paper takes into consideration the subject-matter and importance of non-tariff methods of foreign trade regulation, finds their place and distinguishes their specific use in the foreign trade relations between the U.S. and the EU. Accordingly, the trading terms between the above-mentioned trading partners are found to be mostly liberal, and major restrictions have non-tariff character. The estimation of the rationality of the existing non-tariff trade barriers is given, and the possible effects after their adjustment, shown up in the GDP growth, imports and exports volume, population higher incomes and wages, are evaluated. The importance of the non-tariff restrictions adjustment in the context of prospects for the transatlantic free trade area creation is emphasized.*

Keywords: *foreign trade; foreign trade adjustment; tariffs; non-tariff methods of foreign trade adjustment; the U.S.; the EU; the transatlantic free trade area.*

Постановка проблеми. Еволюція зовнішньоторговельних відносин між країнами світу, а особливо між великими розвинутими країнами чи регіонами, рідко буває повністю вільною. Окрім суто економічних мотивів, існування обмежень часто пояснюється безпекою споживачів, уникненням надлишкового імпорту, дотримання певних стандартів якості тощо. Названі особливості є важливими елементами зовнішньої торгівлі, які використовуються в процесі реалізації зовнішньоторговельної політики урядами країн, яка поєднує в собі як тарифні, так і нетарифні заходи.

Нетарифне регулювання зовнішньоторговельних відносин між США та ЄС займає особливе місце в системі світової торгівлі. Зважаючи на значення названих партнерів для світової економіки, а також враховуючи їхні зусилля в плані поглиблення лібералізації торгівлі в глобальному масштабі, існування штучних бар'єрів на шляху вільного руху товарів, послуг та інвестицій дискредитує їхню роль в світі, а також обумовлює недостатнє використання виробничо-торговельного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах наростання інтересу до потенційного підписання угоди про вільну торгівлю між США та ЄС, відміна чи пом'якшення нетарифних бар'єрів активно обговорюється в наукових колах. Серед українських науковців в даному напрямку відмітимо теоретичні напрацювання І. Іващук [1] і Т. Циганкової [3]. Серед європейських та американських вчених-економістів, дослідження яких мають прикладне значення варто виділити К. Берден (K. Berden) [5], Г. Холгер (G. Holger) [8] і Г. Моралл (G. Morrall) [9], Р. Саппідеен (R. Sappideen) [11] та ін. Найбільш ґрунтовні дослідження нетарифних торговельних бар'єрів протягом останнього часу було

проведено у співпраці із нідерландською дослідницькою організацією ECORYS [6] та економічним блоком Організація економічної кооперації і розвитку (OECD) [2].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проте, в умовах наростання актуальності створення трансатлантичної зони вільної торгівлі, теоретичні напрацювання вимагають детального перегляду та переоцінки з точки зору доцільності та величини очікуваних від врегулювання нетарифних торговельних обмежень ефектів.

Постановка завдання. Метою статті є визначення раціональних та нераціональних нетарифних обмежень зовнішньої торгівлі між США та ЄС, а також розрахунок та прогнозування потенційних ефектів від їх скорочення чи повної відміни.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічна система дослідження основних категорій зовнішньоторговельних відносин передбачає врахування цілого комплексу процесів, явищ, умов, сфер тощо. Відповідно до них, зовнішня торгівля між країнами чи їх групами відбувається в умовах дії ринкових механізмів, сформованих міжнародним поділом праці, із врахуванням узгодженості попиту, пропозиції, факторів та умов праці. Суттєве обґрунтування процесів, що відбуваються у визначених межах об'єкту дослідження, розкривається через дію інструментів зовнішньоторговельного регулювання. За твердженням Т.Циганкової структура системи зовнішньоторговельної політики визначається такими складовими: експорт та імпорт, мито і митні податки, кількісні тарифні обмеження, нетарифні методи регулювання, підтримка національного експорту тощо [3, с. 138].

Призначення тарифів полягає у створенні більш сприятливої цінової ситуації для власних виробників. Тарифи часом також розглядаються з точки зору плати за доступ до ринків. В процесі багатоетапної та різносторонньої лібералізації торговельних відносин в межах глобальної економічної системи відбулося суттєве зменшення тарифних ставок. Так, між Сполученими Штатами Америки та Європейським Союзом рівень тарифів коливається в межах 0-5 %. Це сприятливий чинник для економіки, тому що відсутність додаткових витрат на реалізацію продукції стимулює конкуренцію та розвиток, підвищує ступінь оборотності капіталу, забезпечує високий рівень інтеграції між названими регіонами.

Національна торговельна політика США та ЄС на даний час характеризується як ліберальна, із окремими елементами протекціонізму. У процесі регулювання зовнішньоторговельної діяльності між США та ЄС на національному рівні застосовуються тарифні (в основному мито) і нетарифні (квотування, ліцензування, технічні бар'єри і т.д.) методи. Динаміка розміру та інших параметрів тарифного регулювання торгівлі США та ЄС подано в табл. 1.

Починаючи із 2006 р., розмір та структура тарифів на товари в США та ЄС змінилися несуттєво. Зіставлення їх показників засвідчує переважання нульових тарифних ставок та неадвалорних (прямих платежів з одиниці товару, його маси чи об'єму, що не виражається у відсотках) тарифних ліній у США, а також значною часткою тарифних ліній, що втричі перевищують середній рівень. Тобто в Сполучених Штатах Америки в цілому лібералізація торгівлі знаходиться на досить високому рівні, проте існує ряд галузей та секторів економіки, що перебувають під посиленням захистом від зовнішнього впливу, ставка мита в яких, значно відрізняється від середнього по країні. В останні роки питома вага таких секторів зростає (на 0,13 % у порівнянні із 2006 р.).

Стосовно ж тарифної політики Європейського Союзу, то тут варто відзначити більш збалансовані показники торговельного протекціонізму, що проявляється у меншій частці нульових тарифних ліній, тарифних ліній, що втричі перевищують середній рівень та неадвалорних тарифних ліній. Натомість, тут застосовують більше тарифних ліній із рівнем понад 15 % у порівнянні із США. Характерною особливістю динаміки аналізованих показників у ЄС є зменшення розміру простих середніх зв'язаних тарифів (на 0,4 % з 2006 р.), частки тарифних ліній, що втричі перевищують середній рівень (на 0,4 % за аналогічний період), а також тарифних ліній з рівнем понад 15 % (на 0,3 % за аналогічний період). Таким чином, Європейський Союз поступово лібералізує власну зовнішню торгівлю до рівня, притаманного Сполученим Штатам Америки.

Таблиця 1

Порівняння динаміки зв'язаних тарифів на товари в США та ЄС за 2006-2011 рр.

Країни		Загальна кількість тарифних ліній	Частка зв'язаних тарифних ліній	Частка зв'язаних нульових тарифних ліній	Частка неадвалорних тарифних ліній	Простий середній зв'язаний тариф, %	Частка тарифних ліній, що втричі перевищують середній рівень	Частка тарифних ліній з рівнем понад 15%
США	2006	1291	100,0	45,6	8,2	3,5	7,4	2,8
	2009	1334	100,0	45,6	8,2	3,5	7,4	2,7
	2010	1330	100,0	45,7	8,2	3,5	7,5	2,8
	2011	1332	100,0	45,6	8,2	3,5	7,53	2,8
ЄС	2006	1166	100,0	28,9	4,8	5,4	4,4	4,7
	2009	1167	100,0	28,9	4,8	5,5	4,3	4,6
	2010	1167	100,0	28,9	4,8	5,2	4,3	4,4
	2011	1167	100,0	28,9	4,8	5,0	4,0	4,0

Джерело: сформовано автором за даними Світової організації торгівлі: <http://www.wto.org>.

Як бачимо, рівень тарифного регулювання зовнішньої торгівлі між США та ЄС є настільки низьким, що економічна доцільність його подальшої лібералізації не дозволяє мотивувати торговельних партнерів до більш активних дій. Значно більші резерви щодо отримання взаємної вигоди за рахунок активізації зовнішньої торгівлі містяться у скасуванні чи врегулюванні нетарифних торговельних бар'єрів між трансатлантичними партнерами.

В науковій літературі нетарифні заходи у сфері торгівлі трактуються як всі нецінові та інші кількісні обмеження торгівлі товарами, послугами та інвестиціями на глобальному, міждержавному чи державному рівнях. Вони включають у себе заходи прикордонного контролю (митних процедур і т.д.), а також заходи, що діють за кордоном, які впливають із національних законів, правил і тактик [1, с. 352].

Нетарифні заходи передбачають координацію дій, спрямованих на усунення усіх перешкод та нормативних розбіжностей в торгівлі товарами, послугами та факторами виробництва, за винятком тарифів та інших обмежень класу ціна/кількість. Вони відрізняються від ледь відчутних контролюючих перешкод для імпорту безпосередньо на кордоні, що не мають прямого впливу на торгівлю чи розбіжності із міжнародними стандартами продукції.

Власне нетарифні заходи мають досить різну мотивацію і тому розглядати їх однозначно є недоречним. Відомо, що деякі санітарні та фітосанітарні обмеження є необхідними для здоров'я і безпеки населення. Проте, навіть і протекціоністські інструменти часто можуть бути об'єктивно необхідними з огляду на різницю у законодавстві різних країн.

Відзначимо, що ступінь впливу нетарифних інструментів на міжнародну торгівлю оцінити досить важко, зважаючи на відсутність єдиного параметру їх застосування та вимірювання. За даними ЮНКТАД, біля 20 % обмежень мають кількісне вираження, приблизно стільки ж – фіскальні заходи, дещо менше – технічні норми та правила [8].

Окрім того, якщо тарифне регулювання обов'язково має законодавчий характер, то нетарифні заходи часто впливають із регіональних особливостей. Нетарифні обмеження можуть запроваджуватися за рішенням органів виконавчої та місцевої влади. США та ЄС разом із Японією є лідерами з використання нетарифних обмежень у міжнародній торгівлі. Тому зниження рівня тарифів, що є головним здобутком лібералізації світової торгівлі, зовсім не означає вагоме полегшення обмінних операцій. Саме скасування, узгодження,

пом'якшення чи відміна нетарифних методів регулювання торгівлі потенційно є основним інструментом активізації торгівлі між трансатлантичними партнерами.

В контексті трансатлантичних економічних відносин, дослідження проблем нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі набули нового значення наприкінці 90-х років ХХ століття – початку ХХІ століття, що було обумовлено активними діями в напрямку лібералізації зовнішньоторговельних відносин. В цей період відбулося суттєве зменшення торговельних тарифів, що сприяло збільшенню оборотів, зростанню ВВП та покращенню добробуту населення. Проте, в умовах, коли тарифи досягнули досить низького рівня, усунення нетарифних бар'єрів набуло значно більшої актуальності. І хоча, фінансова криза зумовила спад як торговельної активності, так і зусиль щодо її подальшої лібералізації, позитивний вплив зменшення кількості нетарифних обмежень залишається важливою проблемою світової торгівлі.

В процесі дослідження порушеної проблематики нами було встановлено, що основними напрямками її розкриття є ідентифікація та групування нетарифних заходів зовнішньої торгівлі, оцінка їхнього впливу на макроекономічні показники; обґрунтування потенційних ефектів від скорочення кількості чи узгодження нетарифних торговельних бар'єрів; розробка заходів щодо узгодження, врегулювання, скорочення та відміни засобів нетарифного регулювання торгівлі.

Зважаючи на існуючі тенденції, повне скасування нетарифних бар'єрів є нереальним, а, тим паче, не бажаним сценарієм з точки зору внутрішньої безпеки країн. Проте, на думку американського дослідника Дж.Моррала (J. Morrall) [9, с. 43] значно актуальнішим є недопущення виникнення нових бар'єрів для трансатлантичної торгівлі. Загалом же, згаданий вчений досить детально дослідив питання узгодження нетарифних бар'єрів, яке він розглядає як один із найважливіших напрямів політики зовнішньоторговельної лібералізації зі сторони США та ЄС.

Щоб подолати витрати на невиправдані нормативно-правові розбіжності у сфері зовнішньої торгівлі, а також підвищити ефективність і результативність регуляторів США та ЄС повинні створити та підтримувати процес, який у кінцевому підсумку має призвести до взаємного визнання сумісного режиму регулювання, за рахунок вжиття першочергових дій у таких сферах, як авіа- та автомобілебудування, виробництво хімічних речовин та препаратів. В якості першого кроку до цієї мети, мають бути запроваджені відповідні регулюючі інститути, покликані аналізувати існуючі та передбачати потенційні норми безпеки та захисту у зовнішній торгівлі.

На основі оцінки емпіричних результатів, думок експертів та гравітаційної моделі торговельних та інвестиційних потоків групою нідерландських вчених під керівництвом К. Бердена (K. Berden) [5], було визначено потенційні ефекти від скорочення нетарифних торговельних бар'єрів на 50 % та 25 %. Отримані результати стали важливим аргументом в обґрунтуванні доцільності подальшого вдосконалення нетарифного регулювання торгівлі (рис. 1).

Згідно з рисунком економічні ефекти від врегулювання нетарифних обмежень мають різне походження і часто є взаємозалежними. Серед найбільш значимих результатів усунення зайвих бар'єрів у зовнішній торгівлі зниження цін на імпортовані товари, що позитивно впливає на добробут споживачів; ріст експорту та конкурентних переваг на світовому ринку; зниження собівартості продукції, особливо тієї, що вимагає імпорту матеріалів та сировини; зростання обсягів інвестиційних потоків завдяки узгодженню інвестиційних режимів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз системи регулювання зовнішньоторговельних відносин в межах трансатлантичного співробітництва показав його багаторівневий характер та широкий інструментарій. Важливе місце в питаннях регулювання зовнішньої торгівлі займає нетарифне регулювання, яке охоплює як кількісні обмеження, так і фіскальні заходи чи технічні норми та правила. Їх існування в багатьох

випадках є раціональними, оскільки дозволяє гарантувати безпеку споживачів чи сприяє досягненню іншого соціально-економічного ефекту.

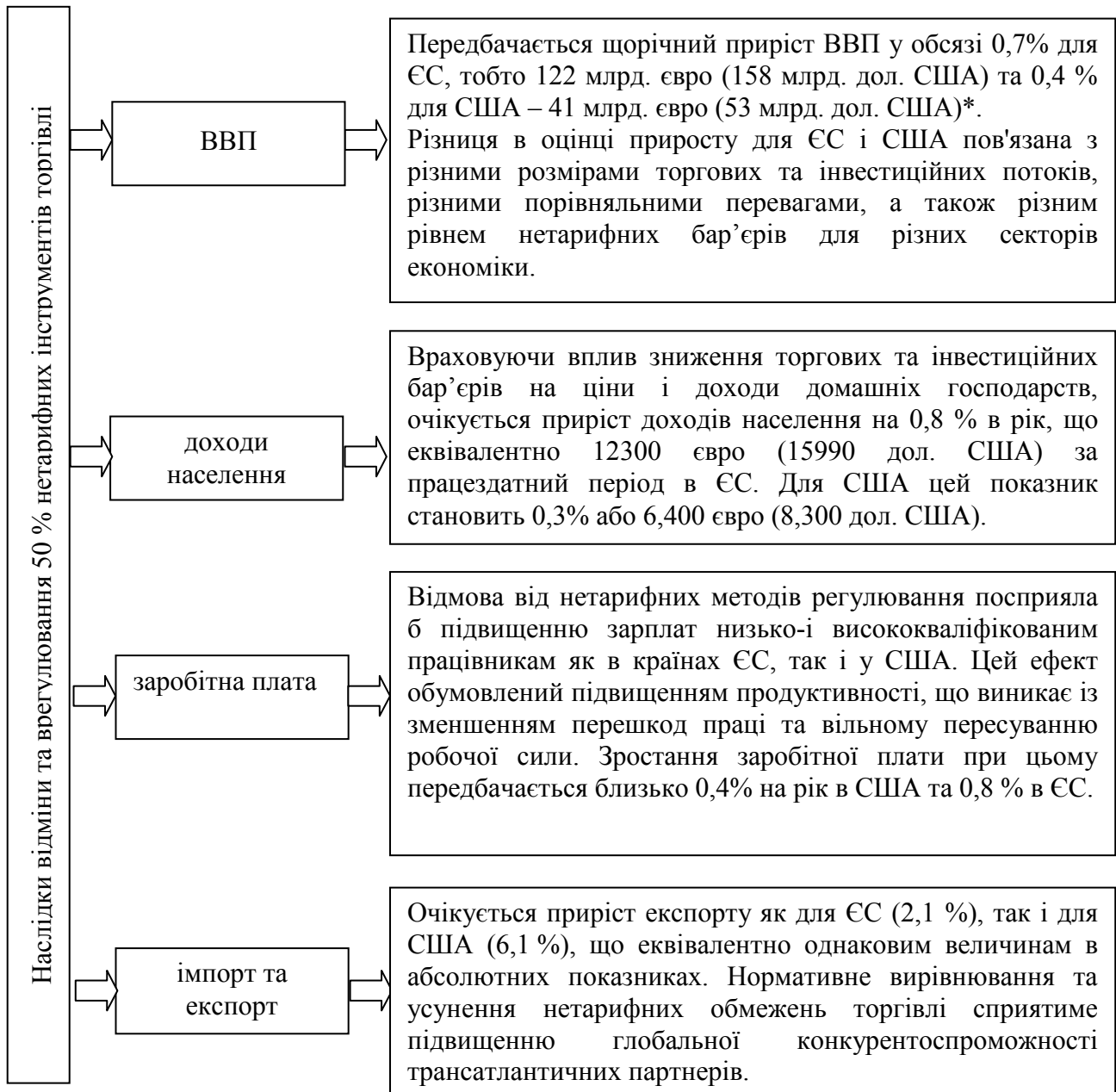

Рис. 1. Прогнозовані ефекти відміни та врегулювання 50 % нетарифних обмежень зовнішньої торгівлі між США та ЄС. Примітка: * курс 1 євро = 1,3 дол. США
Джерело: сформовано автором на основі [5].

В умовах глибокої лібералізації торгівлі між США та ЄС, коли тарифні обмеження практично зведені до нуля, саме нетарифні бар'єри є основними факторами, що стримують розвиток торговельних відносин між партнерами. Дослідження показало, що відміна та врегулювання 50 % нетарифних обмежень зовнішньої торгівлі дозволить отримати суттєві позитиви у сфері росту ВВП, доходів населення, заробітної плати, обсягів експорту та імпорту. Отже, процес лібералізації зовнішньоторговельних відносин між США та ЄС вимагає ґрунтовної роботи пов'язаної із переговорами, в основному, щодо врегулювання нетарифних торговельних бар'єрів. Особливо це питання актуалізується в контексті перспективи підписання угоди про трансатлантичну зону вільної торгівлі.

Використана література:

1. Івашук І.О. Міжнародна торгівля у вирішенні глобальних проблем економічного розвитку країн / І. О. Івашук // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”. 2011. – Випуск 16. – С.350-359.
2. Офіційний сайт Організації економічної кооперації і розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org.
3. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля : [навч. посіб.] / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. – К.:КНЕУ, 2001.
4. Baldwin R. E. Issues in US-EC Trade Relations / Robert E. Baldwin, Carl B. Hamilton, Andre Sapir. – Chicago: The University of Chicago Press, 1988.
5. Berden K. Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment – An Economic Analysis [Електронний ресурс] / K. Berden et. al. – [Rotterdam, 11th of December 2009]. – Режим доступу : http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/december/tradoc_145613.pdf.
6. Ecorys Review & Report 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecorys.com/about/ecorys-review-report-2011>.
7. Francois J. European perspectives on NTM and tariff liberalization / J. Francois, M. Manchin, H. Norberg // ESRI Discussion Paper Series No.265. - Economic and Social Research Institute. Cabinet Office. – Tokyo, Japan, - April, 2011. – p. 34.
8. Holger G. Trade protection during the crisis: Does it deter foreign direct investment? [Електронний ресурс] / Görg Holger, Philipp Kiel Labonte. – [Working Papers, No. 1687]. – Режим доступу : <http://hdl.handle.net/10419/45898>.
9. Morrall, J. Determining Compatible Regulatory Regimes between the U.S. and the EU [Text] / J. Morrall. // Advancing Transatlantic business, Washington, DC. – 2011. – p.43.
10. Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment // An Economic Analysis. Highlights of the study. – Brussels, 18 December, 2009.
11. Sappideen, R. On eliminating non-tariff barriers in a time of worldwide economic crisis: China’s role / R. Sappideen, L He Ling // Macquarie Journal of Business Law (MqJBL). – 2010. – Vol 7-32.
12. World Tariff Profiles 2006-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles11_e.pdf.

REFERENCES

1. Ivashchuk I.O. International trade in solving global problems of economic development of countries [Mizhnarodna torhivlya u vyrishenni hlobal'nykh problem ekonomichnoho rozvytku krayin]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya "Ekonomika" – Scientific notes of the National University "Ostrog Academy". Series "Economy", 2011, Vol. 16, pp. 350-359.*
2. Official site of the Organization for Economic Cooperation and Development [Ofitsiynyy sayt Orhanizatsiyi ekonomichnoyi kooperatsiyi i rozvytku], available at: <http://www.oecd.org>.
3. Tsyhankova T. M., Petrashko L. P., Kalchenko T. V. International Trade [Mizhnarodna torhivlya : navch. posib.]. Kyiv, KNEU, 2001.
4. Baldwin R. E., Hamilton Carl B., Sapir Andre. *Issues in US-EC Trade Relations*. Chicago, The University of Chicago Press, 1988.
5. Berden K. et. al. *Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment – An Economic Analysis*. Rotterdam, 11th of December 2009,; available at: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/december/tradoc_145613.pdf.
6. *Ecorys Review & Report 2011*, available at: <http://www.ecorys.com/about/ecorys-review-report-2011>.
7. Francois J., Manchin M., Norberg H. European perspectives on NTM and tariff liberalization. *ESRI Discussion Paper*, Series No.265, Economic and Social Research Institute. Cabinet Office, Tokyo, Japan, April, 2011, p. 34.
8. Holger G., Labonte Ph. K. Trade protection during the crisis: Does it deter foreign direct investment? *Working Papers*, No. 1687, available at: <http://hdl.handle.net/10419/45898>.
9. Morrall J. Determining Compatible Regulatory Regimes between the U.S. and the EU. *Advancing Transatlantic business*, Washington, DC, 2011, p. 43.
10. Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment. *An Economic Analysis. Highlights of the study*, Brussels, 18 December, 2009.
11. Sappideen, R., Ling L He. On eliminating non-tariff barriers in a time of worldwide economic crisis: China’s role. *Macquarie Journal of Business Law (MqJBL)*, 2010, Vol. 7-32.
12. *World Tariff Profiles 2006-2011*, available at: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles11_e.pdf.

Рецензія: д.е.н., проф. Івашук І. О.

Reviewed: Dr., Prof. Ivashchuk I. O.

Received: October, 2013

1st Revision: October, 2013

Accepted: November, 2013

